

בבית המשפט העליון

רע"א 8138/07

בפני: כבוד המשנה לנשיאה א' ריבלין
כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט ח' מלצר

המבקש: שמואל פאר

נגד

המשיב: קצין התגמולים משרד הביטחון

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
מיום 9.7.07 בע"א [2881/06](#) [פורסם בנבו] שניתן על ידי
כבוד סגנית הנשיא א' קובו, מי רובינשטיין, שי דותן

תאריך הישיבה: כ"ה בטבת תשע"א (11.1.10)

בשם המבקש: עו"ד שי וולפמן

בשם המשיב: עו"ד ח' שפיצר

פסק-דין

השופטת ע' ארבל:

המבקש לקה באוטם שריר הלב בתקופה בה שירת במשטרה. האם זכאי הוא
לתגמולים בהתאם ל [חוק הנכים](#) (תגמולים ושיקום), תשי"ט - 1959 (להלן: חוק הנכים)?

רקע עובדתי

1. המבקש, יליד 1952, שירת במשטרת ישראל עד לפרישתו בינואר 2003. בעת
האירועים הרלוונטיים לבקשה זו שימש כמפקד בפועל של משטרת התנועה במחוז
מרכז. ביום 29.3.96 אושפז המבקש לאחר שלקה באוטם נרחב וקשה בשריר הלב

בדופן הקדמי. עקב כך הגיש המבקש תביעה להכרתו כנכה על פי חוק הנכים בטענה כי מחלתו נגרמה תוך ועקב שירותו במשטרת ישראל. לטענתו, יום לפני אשפוזו התרחשו שני אירועים שגרמו להתפרצות מחלתו. בבוקר יום 28.3.96 חווה המבקש עימות קשה וחריף עם מפקדו, סגן מפקד משטרת התנועה הארצית. עימות זה, שלווה בטונים גבוהים, פרץ לאחר שהתברר למבקש שהוראות והנחיות שנתן לפקודיו בוטלו על ידי מפקדו באמצעות מכשיר הקשר. לטענת המבקש האירוע נתפס על ידו כשליטת מעמדו וסמכותו אל מול פקודיו, והיה לטעמו אחד האירועים החמורים ביותר שיכולים לקרות למפקד בשטח. האירוע השני התרחש בצהרי אותו יום כאשר נודע למבקש בשתי שיחות טלפון שערך עם עמיתיו כי בניגוד להבטחה מפורשת לקידום שניתנה לו על ידי ממוניו, מונה לתפקיד מישהו אחר.

2. תביעת המבקש נדחתה ולפיכך הוגש ערעור לוועדת הערעורים לפי חוק הנכים. הוועדה דנה במכלול הראיות, אך לא מצאה להידרש למחלוקות העובדתיות השונות שהועלו, ואף לא למחלוקות הרפואיות בין המומחים, שכן לטעמה לא התקיים הפן האובייקטיבי של הקשר הסיבתי-משפטי הנדרש בין המחלה לבין השירות במשטרה. משכך דחתה הוועדה את הערעור. על החלטה זו הגיש המבקש ערעור לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו.

9 פסק דינו של בית המשפט המחוזי

3. בית המשפט המחוזי (כב' השופטות א' קובו-ס"נ, מ' רובינשטיין-ס"נ, וש' דותן) דחה את ערעורו של המבקש. בפסק הדין ציין בית המשפט כי אין למעשה מחלוקת עובדתית באשר לאירועים שהתרחשו ביום 28.3.96, וכי גרסתו של המבקש בעניין זה נתמכה בעדים. עוד ציין בית המשפט כי מטעם המבקש הוגשו שתי חוות דעת רפואיות שערך פרופ' שלזינגר, מומחה לקרדיולוגיה. המומחה קבע כי סביר לקבוע שהאוטם בו לקה המבקש נגרם מהאירועים החריגים להם נחשף יום קודם לכן. המומחה ציין כי עד לאירועים אלו היה המבקש במצב בריאות תקין ללא תסמינים קליניים, וכי בדיקת המאמץ שנערכה לו היתה תקינה. מנגד, סמך המשיב את עמדתו על חמש חוות דעת שנערכו על ידי ד"ר תמרי, בהם נקבע כי המבקש לקה בטרשת כלילית עקב גורמי סיכון מובהקים שאינם קשורים לעבודתו במשטרה, ובהם עישון כבד, יתר שומנים ועודף משקל. טרשת זו גרמה למבקש ללקות באוטם שריר הלב ביום 29.3.96.

4. בית המשפט אף הוא לא קבע דבר באשר למחלוקות השונות שהתגלעו בין הצדדים, שכן לטעמו ממילא לא התקיים קשר סיבתי-משפטי בפן האובייקטיבי בהתאם לדנ"א 5343/00 קצין התגמולים נ' אביאן, פ"ד נו (5) 732 (2002) (להלן: פרשת אביאן). בית המשפט סמך ידיו על החלטת הוועדה וקבע כי אין "לראות באירועים שאירעו ביום 28.3.96 כאירועים חריגים המיוחדים לשירות במשטרה של המערער, בהתאם למבחנים שנקבעו בפרשת אביאן".

מכאן הבקשה שבפנינו.

טענות הצדדים

5. בא-כוח המבקש טען כי דווקא המבחנים שנקבעו בפרשת אביאן תומכים בקיומו של קשר סיבתי משפטי במקרה זה. מדובר באירועים חריגים הקשורים קשר הדוק לאופי עבודת המשטרה שבנויה על שירות היררכי. כן טוען בא-כוח המבקש כי מתקיים קשר סיבתי עובדתי בין האירועים לבין התפרצות מחלתו של המבקש, דבר הנתמך בחוות דעתו של המומחה מטעם המבקש, ובחקירתו הנגדית של המומחה מטעם המשיב.

6. באת-כוח המשיב טענה כי אין מקום למתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי". כן טענה היא כי גם לגופו של עניין אין מקום להתערבות ערכאת הערעור. לטענתה, בפרשת אביאן נדרש להוכיח קשר בעל עוצמה בין פריצת המחלה לבין ייחודם של חי הצבא או המשטרה. במקרה זה, לטענתה, אין מדובר באירועים חריפים בעוצמתם, חריגים בהתרחשותם או ייחודיים לשירות במשטרה. כמו כן טענה היא כי על פי ההלכה הפסוקה, אם נקבע כי לאירוע שגרם להתפרצות המחלה קיימת מקבילה בחיים האזרחיים נדחית התביעה בהיעדר קשר סיבתי משפטי. עוד טענה באת-כוח המשיב כי אף לא הוכח קשר סיבתי עובדתי, לאור העובדה כי המבקש לקה בטרשת כלילית בשל גורמי סיכון מובהקים, שהיא זו שגרמה לאוטם, וכן לאור העובדה כי המבקש החל לסבול מתעוקת חזה חודשים טרם קרות האירועים.

ד"ן

7. לאחר ששמענו את טענות הצדדים וקיבלנו השלמות טיעון מטעמם החלטנו לקבל את הבקשה, ליתן רשות ערעור ולדון בבקשה כבערעור. אומר כבר כעת כי לטעמי דין הערעור להתקבל.

8. חוק הנכים קובע תשלום תגמולים לחייל שלקה בנכות. חוק זה הוחל גם על השירות המשטרתי. נכות מוגדרת על פי סעיף 1 לחוק:

איבוד הכושר לפעול פעולה רגילה, בין גופנית ובין שכלית, או פחיתתו של כושר זה, שבאו לחייל משוחרר אן לחייל בשירות קבע כתוצאה של אחת מאלה שאירעה בתקופת שירותו עקב שירותו:
(1) מחלה;
(2) ...

מהסעיף נלמד כי לצורך הכרה במחלה על פי חוק הנכים נדרש התובע להוכיח שני תנאים: ראשית כי המחלה אירעה בעת שירותו של התובע; ושנית כי המחלה נגרמה עקב שירותו של התובע. התנאי הראשון הינו טריוויאלי וקל להוכחה. התנאי השני הינו נושא לפסקי דין רבים שניתנו במהלך השנים, למחלוקות רבות ולתוצאות בלתי עקביות, כך יש להודות. במקרה זה אין אנו נדרשים לפסוע מחדש בנתיב פרשנותו של מונח זה, שכן עומדת בפנינו הלכת אביאן שניתנה על ידי בית משפט זה בשנת 2002 בהרכב מורחב של שבעה שופטים. עם זאת, נדרשים אנו במקרה זה לפרשנותה של הלכת אביאן ולהעמדת קביעותיה על דיוקם, כך לטעמי, ואולי יסייע הדבר ליתר אחידות בהחלטות הנוגעות לעניין זה.

9. כאמור, נדרש התובע לפי חוק הנכים להוכיח קשר סיבתי בין המחלה לבין השירות. הוכחה זו נחלקת היא לשניים: קשר סיבתי עובדתי-רפואי וקשר סיבתי משפטי. הקשר הסיבתי העובדתי נקבע תוך היעזרות בחוות דעתם של רופאים מומחים. הקשר הסיבתי המשפטי עניינו בהכרעה משפטית נורמטיבית. "קשר סיבתי-משפטי אמור ליתן ביטוי להכרעה משפטית ערכית בהטלתה של אחריות משפטית" (הלכת אביאן, בעמ' 742). הזיקה המשפטית מבטאת את מידת התרומה של האירוע לתוצאה או טיב התרומה (ישראל גלעד ועמירם סבר "אוטם שריר הלב כתאונת עבודה" הפרקליט מ(ב) 241, 246 (תשנ"ב)), ומאחר שהיא נקבעת באופן נורמטיבי, הרי שהיא יכולה להשתנות בין ענפי משפט שונים (הלכת אביאן, עמ' 742). עוד נפסק כי ככל האמור בחוק הנכים ודומיו תהיה נטייתו של בית המשפט לפרשם ברוחב לב מתוך רצון להיטיב עם הנכה (הלכת אביאן, בעמ' 743).

הלכת אביאן ופרשנותה

10. פסק הדין המרכזי האחרון שניתן בנושא הקשר הסיבתי המשפטי הנדרש לצורך הכרה לפי חוק הנכים ניתן בעניין אביאן. פסק הדין עניינו בחיילת שהוצבה לשרת כקלדנית. לאחר שהחלה לעבוד בתפקיד נראה היה שהיא שרויה במתח וחרדה וניכרו בה סימני מצוקה. זמן קצר לאחר מכן נתגלו אצלה תופעות פסיכוטיות קשות. היא אושפזה ואובחנה כלוקה במחלת הסכיזופרניה. עקב כך תבעה אותה חיילת תגמולים לפי חוק הנכים. המחלוקת נסבה על קיומו של קשר סיבתי משפטי, ועל אופיו של קשר זה, האם הינו סובייקטיבי או אובייקטיבי. עובדות אלו חשובות בהתייחס להלכה שניתנה בעניין אביאן, ולפיכך נשוב אליהן בהמשך הדברים.
11. השופט (כתוארו אז) מ' חשין, אשר נתן את פסק הדין העיקרי בהלכת אביאן, מונה שלושה סוגי מקרים העשויים לזכות חייל בתגמולים על פי חוק הנכים, ומדרגם על פי עוצמתו של הקשר הסיבתי-משפטי (הלכת אביאן, בעמ' 750-749). בסקירתם של סוגי מקרים אלו מתמקד השופט חשין בפריצתה של מחלה קונסטיטוציונלית, שכן זהו המקרה בו דובר באותו עניין. מחלה קונסטיטוציונלית הינה מחלה שמקנת רדומה בגופו של אדם ומתפרצת בנקודת זמן מסוימת. יוער כי ענייננו שלנו עוסק אף הוא במחלות מסוג זה.
12. סוג ראשון של מקרים, שהינו בעל העוצמה הרבה יותר של קשר סיבתי-משפטי, הינו סוג מקרים בהם המיוחדות והייחודיות של השירות בצבא הם שהביאו וגרמו לפגיעה בחייל המשרת. דוגמא לכך הינה התפרצות המחלה לאחר שהחייל עבר סדרת אימונים קשים, או שירת במקומות חריגים ורוויי מתח, וכדומה. סוג המקרים השני "אינו קשור בהכרח במיוחדות שבשירות הצבאי" (עניין אביאן, בעמ' 750) אך כולל אירועים חריגים ויוצאי דופן שאירעו לחייל במהלך שירותו ובקשר עם שירותו, ואשר בעקבותיהם התפרצה המחלה. ויודגש, אין נדרש כי האירוע יהיה בהכרח אירוע אופייני לחיי הצבא דווקא. הדוגמאות הניתנות לכך בעניין אביאן הן של חייל שחלה במחלת הסוכרת לאחר ריב קשה שהיה לו עם מפקדו, ושל חייל שביצע מאמץ חריג ולקה באוטם שריר הלב. סוג המקרים השלישי נסב על מחלה קונסטיטוציונלית הפורצת בגופו של חייל במהלך השירות הצבאי "אך בלא שכרוכה היא לא ביסוד "צבאי" ולא באירוע חריג ומיוחד". השופט חשין מבהיר כי גם במקרים אלו לא ישלל בהכרח יסוד הקשר הסיבתי בין השירות לבין המחלה. יוער כבר כעת כי עובדותיו של עניין אביאן

מתאימות הן לסוג המקרים השלישי, שכן שירותה של אותה חיילת לא לווה במאפיין צבאי ייחודי, ואף לא אירע כל אירוע חריג שגרם להתפרצות המחלה.

13. לאחר ניתוח מורכב ומפורט קובע השופט חשין כי לצורך הכרה בקשר סיבתי-משפטי בין התפרצותה של מחלה קונסטטיטוציונלית לבין השירות יש להוכיח שני יסודות: יסוד סובייקטיבי ויסוד אובייקטיבי. אחד הכלים לבחינת קיומו של היסוד האובייקטיבי הנדרש, כך נקבע, הינו השוואה בין חיי הצבא לחיים האזרחיים. דהיינו, "אם היתה המחלה פורצת בכל מקרה – גם בחיים האזרחיים – יישלל קיומו של קשר סיבתי לשירות בצבא" (הלכת אביאן, בעמ' 764). אלא שכאן חשוב לדייק בדבריו של בית המשפט. מן הכתוב נלמד כי כלי זה מכוון הוא לסוג המקרים השלישי שנמנה לעיל, והוא סוג המקרים לו התאימו עובדותיו של אותו עניין. לעומת זאת, כאשר מדובר בסוג המקרים השני, דהיינו התפרצות מחלה בעקבות אירוע חריג ויוצא דופן שקרה לחייל במהלך שירותו ובקשר עם שירותו, אין נדרשת השוואה בין החיים הצבאיים לאלו האזרחיים. כך עולה מדבריו של השופט חשין בפסק דינו:

"לסיכום הדברים נאמר כך: ההלכה מביאה במניין שיקוליה - לטובתו של החייל הנפגע - את חולשותיו האינדיבידואליות של החייל, ואולם בה-בעת מקפידה היא לבחון אם אכן השירות בצבא - אם תרצו: יחודיות ומיוחדות השירות בצבא - הוא שהביא בפועל לפריצתה של המחלה. בייחוד כך (כבענייננו) שעה שהמחלה לא פרצה בעקבות מקרה טראומטי או בשל "צבאיות" השירות בצבא" (הלכת אביאן, בעמ' 764. ההדגשות אינן במקור).

14. ההיגיון להבחנה זו מובן הוא. התובע נדרש להראות זיקה בעלת עוצמה כלשהי בין המחלה שהתפרצה אצלו לבין השירות. המטרה היא לשלול מקרים בהם המחלה היתה מתפרצת בכל מקרה, ואך מקרה הוא שלא התפרצה עת הלך אותו חייל לישון באותו יום בביתו, אלא דווקא בעת היותו בשירות בצבא. כאשר מדובר במחלה שהתפרצה בשל המיוחדות או הצבאיות, כלשונו של השופט חשין, של השירות הצבאי, כמו בתנאי קרב או אימונים, הקשר הוא ברור ובעל עוצמה חזקה. כאשר אירע אירוע חריג וחרף הקשור לשירותו של החייל בצבא, והוא זה שגרם עובדתית לפריצת המחלה, הרי שגם כאן עוצמת הקשר בין השירות לפריצת המחלה חזקה דיה לצורך הכרה בזכאותו של אותו חייל לתגמולים, שכן בכך נשללת המקריות של מועד פריצת המחלה. לעומת זאת, כאשר הטענה כי חיי הצבא באשר הם, כאשר אינם מאופיינים

בייחודיות כלשהי, הם שגרמו לפריצת המחלה, הרי שהקשר בין השירות לפריצת המחלה הוא רופף ולא ברור. סוג מקרים זה יכול להעיד על מקריות מועד פריצת המחלה, והעדר קשר ממשי או משמעותי לשירותו של החייל. לפיכך במקרים אלו נדרש המבחן אותו טבע השופט חשין, שעניינו בהשוואה בין חיי הצבא לחיים האזרחיים.

פרשנות זו לעניין אביאן, שעולה לטעמי מדברי בית המשפט עצמו, נתמכת היא אף בהשוואת הסדר [חוק הנכים](#) להסדר של תאונות עבודה, ולכך אפנה כעת.

השוואת ההסדרים ב[חוק הנכים](#) ובדיני העבודה

15. סעיף 79 ל [חוק הביטוח הלאומי](#) [נוסח משולב], התשנ"ה- 1995 (להלן: חוק הביטוח הלאומי) מגדיר את המונח "תאונת עבודה": "תאונה שאירעה תוך כדי עבודתו ועקב עבודתו אצל מעבידו או מטעמו, ובעובד עצמאי - תוך כדי עיסוקו במשלח ידו ועקב עיסוקו במשלח ידו". כפי שניתן לראות הסעיף דורש הוכחתם של שני מרכיבים: אירוע של תאונה, וקשר סיבתי בין העבודה לתאונה. בתי הדין לעבודה קבעו שלושה מצבים בהם יכולה להתקיים תאונת עבודה. הראשון, אירוע עובדתי-פיזי המתרחש בעבודה בפתאומיות ובנקודת זמן ברורה וגורר עמו תוצאה מיידית ונראית לעין. השני עניינו בתורת המיקרוטראומה. סוג המקרים השלישי, הרלוונטי לענייננו, נוגע לאירוע הבא על רקע קונסטיטוציונלי הפורץ בעניין תקרית בעבודה. נפסק, בעיקר ככל הנוגע להכרה באוטם שריר הלב כתאונת עבודה, כי יש להוכיח מאמץ מיוחד או אירוע חריג בעבודה על מנת לראות באוטם תאונת עבודה. האירוע החריג יכול לכלול דחק נפשי בלתי רגיל או מאמץ גופני בלתי רגיל. דרישת האירוע החריג ממלאת תפקיד כפול: הן תפקיד ראייתי, שכן דרישת האירוע החריג מקלה על הוכחת הקשר הסיבתי בין האוטם לעבודה; והן תפקיד מהותי הנובע מהמונח "תאונה" הנדרש בחוק (ראו [בג"ץ 4690/97 המוסד לביטוח לאומי נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד נג](#) (2) 529 (1999) (להלן: עניין כרם); [בג"ץ 3622/06 רחימי נ' המוסד לביטוח לאומי](#) (פורסם בנבו), 21.4.10 (להלן: עניין רחימי)). האירוע החריג הנבחן הינו ביחס לנהוג ולרגיל באותו מקום עבודה, המסביר את קרות האוטם במועד זה ולא באחר. קנה המידה לבחינת אותו מאמץ או אירוע חריג הינו סובייקטיבי ([בג"ץ 1199/92 לוסקי נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מז](#) (5) 734, 759-760 (1993)). בהשוואת הדברים ל [חוק הנכים](#) עולה כי די בהוכחת

אירוע חריג שגרם להתפרצות המחלה, בהשוואה לאירועים השגרתיים המאפיינים את השירות של אותו חייל, לצורך הוכחת קשר סיבתי-משפטי. אירוע חריג וחריף שאירע לחייל מספק את הדרישה "למשהו נוסף", כהגדרתו של המשנה לנשיא חשין בעניין אביאן, מעבר לעובדה שהמחלה התפרצה בעת שירותו של החייל. בניגוד לטענת המשיב, אין נדרש להשוות את האירוע החריג לאירועים המתרחשים בחיים האזרחיים. השוואה כזו יוצרת דרישה נוספת מחמירה יותר שאינה מופיעה ביחס לנפגעי תאונות עבודה בכל הנוגע לקטגוריה של התפרצות מחלות קונסטיטוציונליות. עם זאת, עדיין נותר להבהיר מדוע סבורה אני שיש מקום להשוואה בין שני ההסדרים, ולכך מספר נימוקים.

16. ראשית, יש לשים לב לנוסח הדומה של שתי הוראות החוק. [חוק הנכים](#) מדבר במחלה שאירעה "בתקופת שירותו עקב שירותו" של החייל. [חוק הביטוח הלאומי](#) מדבר בתאונה שאירעה "תוך כדי עבודתו ועקב עבודתו" של העובד. ההבדל המשמעותי בין הוראות החוק הוא דרישת [חוק הביטוח הלאומי](#) לקיומה של "תאונה", בעוד [חוק הנכים](#) מדבר, בין היתר, על מחלה. השלכתו של הבדל זה היא יצירתה של דרישה נוספת מהתובע, לפי [חוק הביטוח הלאומי](#), להוכיח אירוע פתאומי שניתן לאתרו בזמן ובמקום (עניין כרם, פסקה 8). דרישה כזו אינה עולה מהוראות [חוק הנכים](#).

17. שנית, יש לעמוד על תכליתם של שני דברי חקיקה אלו. על ההבחנה בין ההסדרים השונים המעניקים קצבאות וגמלאות לנכים עמד בית משפט זה לא אחת. כך למשל מפי הנשיאה ביניש:

"מקובל להבחין בין מספר סוגים של הסדרים המכירים בזכאותם של נכים לקצבאות ותגמולים. ההסדר הראשון הנו הסדר של ביטוח נכות כללית, אשר תכליתו מתן סעד והוא מבוסס על פרמטרים של צורך והערכת נזקקות, תוך הבאה בחשבון של גורמי הכנסה ומשאבים כלכליים של הנכה. ההסדר השני הנו הסדר של נפגעי עבודה המשלב עקרונות של ביטוח סוציאלי ופיצוי ומבוסס בעיקרו על תשלום דמי ביטוח לקופת הבטחון הסוציאלי. הסדר זה אינו מתנה את הזכאות בהוכחת צורך כלכלי באמצעות מבחן הכנסות או אמצעים. ההסדר השלישי הנו הסדר של גמלאות קטיגוריאליות במסגרת הזכות לגימלה נקבעת על פי השתייכותו של אדם לקבוצה מסוימת או לקטיגוריה חברתית מוגדרת. הזכות לגימלה נקבעת על פי השתייכותו של האדם לקבוצה ואינה פועל יוצא של נזקקות כלכלית או תשלום

דמי ביטוח" ([בג"ץ 8487/03](#) ארגון נכי צה"ל נ' שר
הבטחון, פסקה 21 [פורסם בנבו] (להלן: עניין ארגון נכי
צה"ל)).

הפסיקה הכירה במיוחדות של [חוק הנכים](#) בהיותו, מעבר למטרה הסוציאלית
של תמיכה בנכה, בא לבטא את מחויבותה העמוקה של מדינת ישראל כלפי המשרתים
אותה ומגנים עליה. כך למשל ציינתי בפרשה אחרת:

"[חוק הנכים](#) מבקש, אם-כן, לממש את החובה המוסרית
של המדינה לדאוג לחייליה אשר נלחמו לשם הגנתה
וביטחונה ולגמול להם על הקורבן שהקריבו למען
הכלל. דבר המחוקק, הנמנע מלסייג מתן תגמולים לפיו
במבחן של תושבות, מורה אותנו כי חובה זו, אחת היא,
והיא נוצרת ומתגבשת עם הפציעה ו"הולכת" עם הנכה
באשר יפנה. תכליתו של החוק אינה רק להעניק לנכה
ביטחון סוציאלי, אלא גם לבטא את מחויבותה של
המדינה ואת אחריותה כלפי מי שחירף נפשו במלחמה
על ביטחונה, ושב חבול משדה הקרב (עניין קר"ן, סעיף
11)" ([עע"מ 4515/08](#) מדינת ישראל נ' נאמן) [פורסם
בנבו], 6.10.09).

הבדלים אלו בין ההסדרים השונים מלמדים על הצורך להשתמש במידת ה"קל
וחומר" בין שני ההסדרים. דהיינו, ברי כי ההסדר שב [חוק הנכים](#) צריך להיות שווה
למצער להסדרים המקבילים בנוגע לנכי עבודה או לנכות כללית, או להיטיב יחסית
אליהם, אלא אם כן קובע החוק אחרת. כפי שצוין לא אחת "ככלל, נכי צה"ל זוכים
לעדיפות משמעותית ולהטבות רבות על פני יתר הנכים" (עניין ארגון נכי צה"ל, פסקה
22; ראו גם [רע"א 7678/98](#) קצין התגמולים נ' דוקטורי [פורסם בנבו], 20.6.05); [בג"ץ 5304/02](#)
[בנסת ישראל, פ"ד נט \(2\) 135 \(2004\)](#) (להלן: עניין ארגון נפגעי תאונות עבודה), וברי
שיש הצדקה לכך. כך למשל בעניין ארגון נכי צה"ל התקבלה הטענה כי אין להצדיק
הבחנה לרעת נכי צה"ל בהשוואה לנכי הביטוח הלאומי בקביעת דרגת נכות בגין
צלקות (וראו גם [בג"ץ 9863/06](#) קר"ן – עמותת קטועי רגלים לוחמים נ' מדינת ישראל –
שר הבריאות [פורסם בנבו], 28.7.08). כך גם בעניינינו. איני רואה כיצד ניתן להצדיק
קביעת מבחן מחמיר יותר באותה קטגוריה (של מחלות קונסטיטוציונליות) בנוגע לנכי
צה"ל בהשוואה לנפגעי תאונות עבודה.

18. אעיר לעניין זה כי לאחרונה התעורר ויכוח ציבורי באשר לצורך לערוך הבחנה
בין נכי צה"ל שונים, למשל בין אלו שנפגעו בפעילות ביטחונית מובהקת, לבין אלו

שממלאים תפקידים מקבילים להם בחיי האזרחות. ביום 26.12.10 הוגש לממשלה דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת זכאות לסיוע מאגפי השיקום בראשות השופט (בדימוס) אורי גורן (להלן: דו"ח ועדת גורן). הוועדה המליצה, בין היתר, על הבחנה בין פגיעה מסוג "אזרחי" לבין פגיעה שנסיבותיה בעלות אופי צבאי או ביטחוני במהותן (ראו עמ' 40 ואילך לדו"ח ועדת גורן). עם זאת, מאחר שהמלצות אלו טרם אומצו איני רואה צורך להתייחס אליהן במסגרת זו, ולפיכך אין להתחשב בעובדה שחוקי הנכים חלים גם על נכים שנפגעו במסגרת תפקידים "אזרחיים" ובפגיעות מסוג "אזרחי".

יתרה מכך. יש לזכור כי עבור אנשי שירות רבים, הן בצבא והן במשטרה, השירות מקביל לעבודה. עם זאת, בין חיילים ושוטרים לבין המדינה לא קיימים יחסי עובד-מעביד (ראו בג"ץ [1375/06](#) גדרה נ' בית הדין הארצי לעבודה (פורסם בנבו), 24.10.06). משכך, אדם שפרצה אצלו מחלה קונסטיטוציונלית ולא הוכר כזכאי לתגמולים מכוח [חוק הנכים](#) לא יוכל לתבוע קצבה כנפגע תאונת עבודה, וזאת גם אם הוא היה זכאי לכך על פי המבחנים להכרה כנפגעי תאונת עבודה. לפיכך הברירה היחידה שנותרת לו היא פנייה למסלול של נכות כללית. כאן המקום להדגיש כי המסלול של נפגעי עבודה מעניק הטבות בשיעור גבוה יותר מהמסלול של נכות כללית (ראו דוח' ועדת גורן בעמ' 35; עניין ארגון נפגעי תאונות עבודה, פסקה 9). אשר על כן, קביעת מבחנים מחמירים יותר במסגרת [חוק הנכים](#) בהשוואה למבחנים להכרה כנפגעי עבודה, תיצור מצב בו יהיו חיילים או שוטרים שחלו במהלך שירותם ויקבלו הטבות פחותות בהשוואה לנפגעי עבודה שנפגעו בנסיבות זהות. נראה כי אין לקבל מצב זה. יוער כי בדו"ח ועדת גורן הומלץ שלא להכיר בזכאותם של משרתים בשירות קבע אשר חלו במחלה במהלך שירותם לתגמולים לפי [חוק הנכים](#). עם זאת, וכהשלמה לכך, הומלץ להחיל על אותם משרתי קבע הסדרים זהים לאלה החלים על נפגעי עבודה (ראו עמ' 41, 44-45 לדו"ח ועדת גורן).

19. לבסוף אתייחס לרציונאל העומד מאחורי דרישת "האירוע החריג". בעניין רחמי הבהרתי כי דרישה זו מטרתה להבחין בין מקרה בו המחלה התפרצה עקב העבודה לבין מקרה בו המחלה התפרצה בעיקר בשל גורמי סיכון אחרים או לחצים אחרים שפעלו על הנפגע מחוץ לעבודה. "בשל קושי זה נקבע מבחן ה"אירוע החריג" המניח כי שגרת עבודה לא תגרום להתפרצות המחלה, בעוד שאירוע חריג בעבודה הסמוך בזמן להתפרצות המחלה יכול להוות גורם משמעותי להתפרצות" (עניין רחמי,

פסקה 35). באותו עניין הסברתי טעמי למה בחוקי הנכים אין בהכרח צורך במבחן "האירוע החריג" ואפשר להקל בו למצער במקרים של שירות סדיר או מילואים שהינם קצרים יחסית וממוקדים:

"אני סבורה כי הקשיים הראייתיים שהוזכרו נחלשים במידת מה כאשר מדובר בנכי צה"ל ובנפגעי פעולות איבה. הטעם הראשון לכך הוא שכאשר מדובר על שירות צבאי או על פעולות איבה הם בעצמם מהווים חריגה ושינוי משגרת חייו של האדם, ולפיכך יכולים הם להסביר התפרצותה של מחלה קונסטיטוציונלית. הטעם השני עניינו באורך התקופה. בעוד שאדם עובד לאורך תקופה משמעותית ביותר מחייו, תחומים השירות הצבאי ופעולות האיבה, בדרך כלל, לתקופת זמן מסוימת וקצרה. לפיכך, אם מתפרצת המחלה דווקא בתקופה זו ההסתברות לכך שיש קשר סיבתי בין הדברים היא גבוהה יותר. כמו כן נראה כי מדע הרפואה מניח כי גופו של האדם מסתגל למצבים אחרי תקופת זמן כלשהי, ולכן יש פחות חשש כי הם ישפיעו על בריאותו (ראו להלן פסקה 47). לפיכך אם אדם עובד בעבודה המאופיינת במתח יומיומי מתמיד סביר להניח כי התפרצות מחלה קונסטיטוציונלית בגופו לאחר תקופת עבודה ארוכה אינה קשורה דווקא לעבודתו. לעומת זאת, אם מתפרצת בגופו של אדם מחלה קונסטיטוציונלית בתחילתה של מלחמה יש סיכוי גבוה יותר כי יש לכך קשר למתח שחווה אותו אדם בשל המלחמה. הטעם השלישי נעוץ בכך שהעבודה היא בדרך כלל רק גורם סביבתי אחד המשפיע על חייו, כאשר לצידה מושפע האדם מגורמים סביבתיים רבים נוספים. לעומת זאת, בדרך כלל שירות צבאי או מלחמה יכולים לתפוס נתח משמעותי ביותר משגרת יומו של האדם או החייל ולהשפיע עליו באופן חזק יותר..." (עניין רחימי, פסקה 36).

המקרה דנן הוא צידו השני של המטבע. לאור הרציונאלים שהוזכרו בעניין רחימי ודאי שאין מקום לקבוע מבחנים מחמירים יותר למשרתים בצבא ביחס לאלו העובדים באזרחות ככל האמור בהתפרצות מחלה קונסטיטוציונלית. כאשר מדובר על תקופות שירות קצרות וחריגות (כגון בסדיר או במילואים) אף יש הצדקה לקביעת מבחנים מקלים יותר עבור חיילים ביחס לעובדים האזרחיים.

20. לפני סיום ברצוני להתייחס לסעיף 83 ל [חוק הביטוח הלאומי](#). סעיף זה קובע חזקת סיבתיות, לפיה אם אירעה תאונה תוך כדי העבודה רואים אותה כתאונה שאירעה עקב העבודה, אם לא הוכח ההיפך "ואולם תאונה שאינה תוצאה של גורמים חיצוניים

הנראים לעין, בין שאירעה לעובד ובין לעובד עצמאי, אין רואים אותה כתאונת עבודה אם הוכח כי השפעת העבודה על אירוע התאונה היתה פחותה הרבה מהשפעת גורמים אחרים". במסגרת דיני העבודה נפסק כי בשלב ראשון קובע בית הדין קיומו של אירוע חריג עוצמתי וחריף. אם אכן נמצא אירוע כזה ממנה בית הדין מומחה רפואי שעליו לבחון אם קיים קשר סיבתי בין האירוע לבין המחלה ואם השפעת האירוע בעבודה היתה פחותה בהרבה מהשפעת גורמים אחרים, דהיינו עד כמה היה האירוע החריג משמעותי בגרימת המחלה (ראו למשל [עב"ל 481/99](#) המוסד לביטוח לאומי נ' מכלוביץ', פד"ע לח 461, 479 (2003)). הן החזקה הסיבתית והן הדרישה כי האירוע החריג לא יפחת בהשפעתו בהרבה מהשפעת גורמים אחרים, אינן מופיעות ב [חוק הנכים](#). ניתן לכאורה לטעון כי יש להחיל את הדרישה האחרונה גם על קבלת תגמולים לפי [חוק הנכים](#), ולדרוש כי יקבע בפן העובדתי-רפואי שהשפעת האירוע החריג על התפרצות המחלה תהיה משמעותית. עם זאת עניין זה לא עלה בפנינו ואין זה המקום להביע עמדתי בעניין. עם זאת אדגיש כי איני סבורה שכתחליף לדרישה זו יש להחמיר בדרישת האירוע החריג כך שיהיה צורך להוכיח שמדובר באירוע ייחודי לחיי הצבא. דרישה אחרונה זו, כפי שפירטתי, מוציאה מגדרי [חוק התגמולים](#) תובעים שהיה ראוי כי יתוגמלו על פיו, בדומה לנפגעי עבודה.

21. המסקנה היא, כאמור, כי יש לקבוע שלצורך הוכחת הקשר הסיבתי-משפטי בין התפרצות מחלה קונסטיטוציונלית לבין השירות, די לתובע אם יוכיח התרחשותו של אירוע חריג ויוצא דופן שאירע לו במהלך שירותו ובקשר עם שירותו, ואין צורך כי אירוע זה יהיה ייחודי לחיים הצבאיים, אלא כי יהיה חריג יחסית לשגרת השירות של אותו חייל. קביעה זו עולה היא מקריאת פסק הדין בעניין אביאן; היא משתלבת בהצדקה שלא להחמיר עם משרתי צה"ל והמשטרה ביחס לעובדים אזרחיים; והיא עונה על הרציונאלים העומדים מאחורי קביעת מבחן "האירוע החריג" כמבחן המצביע על קשר סיבתי-משפטי בין השירות להתפרצות המחלה.

מן הכלל אל הפרט

22. לא היתה מחלוקת בין הצדדים באשר לתיאור האירועים שחווה המבקש יום לפני אשפוזו. כאמור, המבקש חווה עימות קשה וחריף עם מפקדו, שפרץ לאחר שהתברר למבקש שהוראות והנחיות שנתן לפקודיו בוטלו על ידי מפקדו באמצעות מכשיר הקשר. האירוע השני התרחש בצהרי אותו יום כאשר נודע למבקש כי בניגוד להבטחה מפורשת לקידום שניתנה לו על ידי ממוניו, מונה לתפקיד מישהו אחר. דומני

כי שני אירועים אלו יכולים להיות מסווגים כאירועים חריגים וחריפים המקיימים את דרישת הקשר הסיבתי-משפטי - אם יוכח קיומו של קשר סיבתי-עובדתי. לפיכך נותר לבחון את התקיימותו של קשר סיבתי-עובדתי. מאחר שהן וועדת הערעורים והן בית המשפט המחוזי לא נדרשו לסוגיה זו איני רואה מנוס מהחזרת העניין לוועדת הערעורים לצורך קביעתו של קשר סיבתי-עובדתי. יוער כי במהלך הדיונים בוועדת הערעורים נפטר אחד מחברי הוועדה, פרופ' קישון ז"ל, והדיונים המשיכו להתנהל, בהסכמת המבקש, במותב קטוע. מאחר שפרופ' קישון ז"ל היה הסמכות הרפואית בוועדה, ומכיוון שהעניין מוחזר לדיון בנקודה עובדתית-רפואית, אני סבורה כי נכון יהיה לאפשר למבקש לשקול שנית את עמדתו באשר להסכמתו לדון בעניין במותב קטוע.

אשר על כן אם תישמע דעתי יתקבל הערעור והעניין יוחזר לדיון בסוגיית הקשר הסיבתי העובדתי בפני וועדת הערעורים.

ט ו פ ט ת

המשנה לנשיאה א' ריבלין:

מצטרף אני לפסק דינה המקיף של חברתי השופטת ע' ארבל ולהערותיו של השופט ח' מלצר.

המשנה לנשיאה

השופט ח' מלצר:

אני מסכים לפסק דינה הממצה של חברתי, השופטת ע' ארבל. ברצוני להוסיף כי האבחנה הראויה שהיא עושה ועל פיה אין לקבל מצב שבו חיילים או שוטרים שחלו במהלך שירותם – יקבלו הטבות פחותות, בהשוואה לנפגעי עבודה שנפגעו בנסיבות זהות – יש לה, לשיטתי, אף עיגון קונסטיטוציוני. סעיף 9 לחוק יסוד: כבוד האדם

וחירותו, שהוא מעין פסקת הגבלה מיוחדת למשרתים בכוחות הביטחון – מלמד אותנו כדלקמן:

“אין מגבילים זכויות שלפי חוק-יסוד זה של המשרתים בצבא-הגנה לישראל, במשטרת ישראל, בשירות בתי הסוהר ובארגוני הביטחון האחרים של המדינה, ואין מתנים על זכויות אלה, אלא לפי חוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ומאופיו של השירות”.

הזכות לתגמולים, כזו גם הזכות לגימלאות, באות, לתפיסתי, למצער בגדר הזכות לקנין (ולדעתי הן אף כלולות בזכות לכבוד ולשוויון). לפיכך פגיעה בהן צריכה לעמוד, במקרים המתאימים, בדרישות פסקאות ההגבלה הרלבנטיות (סעיפים 8 או 9 לחוק היסוד הנ"ל). ראו: חוות דעתי וחוות דעתו של חברי, המשנה לנשיאה השופט ריבלין ב-בג"ץ 6784/06 רס"נ שליטנר נ' הממונה על תשלום גימלאות (פורסם בנבו), (12.6.2011).

גישת המשיב והפרשנות שהציע כאן להלכת אביאן אינם מתיישבים איפוא עם הוראות סעיף 9 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו הנ"ל, בו בזמן ששיטת חברתי עולה בקנה אחד עם לשונה ותכליתה של פסקת ההגבלה המיוחדת האמורה.

ט 9 1 ט

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת ע' ארבל.

ניתן היום, י"ט בסיון תשע"א (21.6.11).

ע' ארבל 54678313-8138/07

ט 9 1 ט

ט 9 1 ט

המשנה לנשיאה